

Aina Huguet o la memòria recuperada d'Argelers

La dramaturga crea l'espectacle revelació del teatre independent del 2018, el reestrena i comença ronda

Cada any, a la **platja d'Argelers**, hi ha milenars de banyistes que estenen les tovalloles sobre la memòria dels republicans que, durant mesos, des de l'hivern de 1939, varen estar internats en un dels pitjors camps de concentració a l'aire lliure del món. Els cossos fan bronze damunt les tombes anònimes d'homes, dones i nens que simbolitzen no tan sols la derrota del somni republicà a Catalunya i Espanya, sinó la primera gran derrota contra el feixisme a Europa. Aquesta mateixa arena i aquesta mateixa mar s'omplia de la desesperació i de les defecacions dels seus presoners, però això ara no importa en el destí vacacional de molts francesos i europeus que han perdut la memòria, o que mai no l'han tinguda, sobre una de les vergonyes més grans de la pàtria que va fer de la igualtat, la fraternitat i la solidaritat un lema absolutament buit de sentit amb els republicans que travessaren la ratlla aquell hivern de fa vuitanta anys.

Argelers va deixar rastre a tota una generació de catalans que hi varen haver de passar alguns dels pitjors dies de la seva vida. Molts havien sobreviscut a la guerra i, en canvi, no varen poder fer front a les dures condicions del confinament en aquesta platja de sorra gelada sense cap abric i on el menjar era gairebé tan escàs com l'aigua potable. L'estada al camp, les tragèdies i les solidaritats que s'hi van viure –ja se sap que els extrems treuen la part més bona i la més dolenta de la condició humana– han omplert una munió de cartes i també el testimoniatge d'alguns dels millors autors de la nostra literatura, com Xavier Benguerel, per exemple, que ens n'expliquen l'estada.

Ara l'actriu i dramaturga **Aina Huguet** ha aprofitat tots els rastres que ha trobat d'Argelers per confeir un espectacle dramàtic de petit format que el 2018 va ser la revelació del Teatre Maldà, on es va estrenar al novembre. Ara hi fa una segona estada i a partir del 3 de febrer el començarà a rondar per diverses sales del país. És *Rastres Argelers*, que possiblement són uns dels setanta minuts més colpidors dels darrers anys que s'han fet en teatre de petit

format.

Huguet explica: 'Tot arrenca el febrer del 2016, en un viatge que vaig fer a Catalunya Nord. Va coincidir que llegia *Els vençuts*, de Benguerel, que precisament parla d'això, i la història em va colpir molt, perquè no la coneixia en tota la seva dimensió. Era allà mentre llegia el llibre i no hi havia cap rastre de memòria històrica. Vaig cercar més, perquè volia saber què en quedava, d'allò, i per què no s'explicava mai.'

El resultat de la recerca és un impacte. És el que pateix l'espectador privilegiat que pot veure l'obra –només cinquanta per sessió– al Maldà. El teatre, al primer pis, ocupa el típic menjador del segle XVIII despulrat ara de tot artifici. Un sostre molt alt, un espai diàfan i, al voltant, les clàssiques cadires que, aquesta vegada, no es mouen ni un mil·límetre, en una prova de la tensió a la qual se sotmet l'espectador amb el muntatge. El gran quadrilàter que queda és ple de roba de tota mena, en una escenografia que és a la vegada al·legoria de la mar, de la sorra, de la nuesa. Els espectadors arriben al teatre després d'haver superat les galeries Maldà, que més que un centre comercial ara són una mena de gabinet de curiositats d'un col·leccionista extravagant amb passió per les botigues rares. Allà dalt hi ha només la roba i el text d'Aina Huguet, que també ha creat la dramaturgia i és la directora de l'obra; la memòria i les nostres pors.

L'obra no és amable en cap cas. Tendrà, sí. Té moments d'una tendresa escruixidora. La que neix de la solidaritat entre dues dones al camp de refugiats, l'una polititzada i alfabetitzada i l'altra no, excel·lentment interpretada per Ariadna Fígols. Aquest contrast entre totes dues s'anirà reduint amb el pas del temps, dels mesos i amb l'amistat que formen.

L'obra arrenca d'una manera senzilla i convencional: una germana truca a una altra, en la llunyania, per dir-li que l'àvia s'ha mort, que torni. En el retorn, en només tres minuts, copsem els retrets, els distanciaments, les vides de cadascuna i apareix el clàssic manuscrit retrobat: el dietari que l'àvia ha demanat que llegeixin les dues juntes amb la petició que un polsim de les seves cendres vagi a parar a Argelers. Llavors, ens endinsem en l'horror de l'experiència del camp de concentració.

La literatura concentracionària ja forma part de la nostra vida, però en la major part dels casos s'ha centrat en el pas pels camps nazis. *KL Reich*, de Joaquim Amat Piniella és, possiblement,

el nostre text més conegut, l'aportació catalana a aquesta mena d'obres que té en Primo Levi un dels seus màxims exponents. És veritat que Baltasar Porcel va provar nous escenaris a *L'emperador o l'ull del vent*, parlant-nos dels presoners francesos confinats a Cabrera i dels horrors que van viure-hi, amb escenes de canibalisme incloses, però normalment són els camps nazis els escollits i, quan se surt de la norma, arriben aquestes sorpreses. A més a més, aquesta literatura s'ha escrit la majoria de vegades des del punt de vista masculí i, per això, el text d'Huguet agafa també aquesta nova perspectiva i focalització, el de les dones que eren a Argelers.

Amb només les actuacions de les dues actrius –amb una varietat de registres de primer ordre, amb un domini molt marcat dels moviments i de la capacitat d'evocació amb recursos mínims– i amb veus en *off* que ara i adés van llegint comunicats militars i tot d'informacions que contextualitzen i emmarquen l'experiència viscuda per les dues protagonistes, Huguet aconsegueix de fer-nos visible el drama en tota la seva extensió. 'Vaig trobar molts testimonis escrits i la història era tan potent que en cap moment no la podia edulcorar. I vaig optar pel teatre de petit format perquè jo sóc actriu i sé perfectament com costa enlairar un projecte, vaig tenir la sort que el Maldà va voler produir l'obra i tirar-la endavant. A més a més, l'espectador del teatre de petit format té la sort de poder estar molt a prop dels actors i aquí no hi valen els trucs, només hi ha la interpretació de les actrius i allò que puguin generar a un metre.'

I aquesta interpretació, el joc de llums, les músiques i les veus en *off* que només anuncien desgràcies, no per sabudes menys doloroses, fa que a mesura que passen els minuts siguem nosaltres els qui passem a viure amb elles dues al camp d'Argelers i que la seva història sigui la nostra història. I llavors es produeix la comunió, la catarsi i, en acabar la funció, més de mitja sala plora les desventures d'aquestes dues dones abandonades a la sorra. 'Les emocions sempre acaben esclatant amb més intensitat. Quan ho vaig escriure no sabia si el públic hi entraria o no, perquè hi ha una gran distància entre aquesta història i el món actual, però que la gent hi entri i t'ho demostrí és molt potent', explica la dramaturga.

I al mig de totes les desesperances, un motiu per a aferrar-se a la vida: els llibres que porta la protagonista i el quadern que va omplint amb les seves paraules i que converteix en un testimoni de les vexacions i les humiliacions, però també dels somnis i les esperances. 'L'escriptura és, en aquestes circumstàncies, una eina amb què aferrar-se per salvar la seva humanitat, no només des del punt de vista de la literatura, sinó de la simple escriptura. Molts s'agafaven a les cartes i als dietaris per donar sentit a la vida, per fer alguna cosa, perquè, si no, el tedi provocava l'abandonament. D'aquesta manera, pensaven i es marcaven objectius, i a mi m'agrada presentar la cultura i l'alfabetització com allò que va ser, una eina d'emancipació i lluita'.

Així doncs, si voleu que Argelers sigui alguna cosa més que un lloc ideal per a estirar una tovallola, si voleu que els rastres de la nostra memòria històrica col·lectiva hi puguin perdurar, és imprescindible conèixer la seva història. Aina Huguet ens l'acosta d'una manera tan impactant, tan propera, tan senzilla i tan colpidora, que el rastre ens fereix i ens esperona.